

Asia: VN/13936/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi passilain ja henkilökorttilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sisäministeriö on pyytänyt oikeuskanslerin lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle passilain ja henkilökorttilain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan passin ja henkilökortin enimmäisvoimassaoloajan pidentämistä nykyisestä viidestä vuodesta kymmeneen vuoteen. Alaikäisille myönnettävä passi ja henkilökortti olisi voimassa kuitenkin enintään viisi vuotta. Esitykseen sisältyy ehdotukset myös muun muassa kasvokuvan ottamista ja asiakirjojen hakemista ulkomailla koskeviksi säännöksiksi. Lisäksi ehdotetaan huoltajien tietojen merkitsemistä alaikäisen passiin.

Ehdotetun passilain 6 b §:n 2 momentin pääsäännön mukaan hakijan kasvokuvan saisi ottaa vain sellainen elinkeinonharjoittaja tai oikeushenkilö, jonka kaupparekisterilain (564/2023) 4 §:ssä tarkoitettu toimiala tai tarkoitus on valokuvaustoiminta. Ehdotetun passilain 6 c §:n mukaan kasvokuvan ottajan tulisi olla luotettava ja sopiva ottamaan passivalokuva ja toimittamaan se lupaviranomaiselle. Luotettavuus ja sopivuus määritetään pykäläehdotuksessa

kielteisen kautta: kasvokuvan ottajaa ei voitaisi pitää luotettavana ja sopivana, jos kasvokuvan ottajana toimiva luonnollinen henkilö on kolmen passikuvan lupaviranomaiselle toimittamista edeltäneen vuoden aikana tuomittu vankeusrangaistukseen tai oikeushenkilö yhteisöosakkoon; kasvokuvan ottaja on konkurssissa, tai jos kasvokuvan ottaja on määrätty liiketoimintakieltoon tai väliaikaiseen liiketoimintakieltoon.

Ehdotetun passilain 21 §:n mukaan passi voitaisiin peruuttaa muun muassa silloin, jos sen myöntämisen jälkeen on tullut esiin, että kasvokuvan ottaja ei ole kasvokuvan toimittaessaan ollut 6 c §:ssä tarkoitettulla tavalla luotettava ja sopiva.

Vastaavaa sääntelyä ehdotetaan esityksessä myös henkilökorttilakiin.

Esityksessä ei ole tarkemmin kuvattu sitä, miten kasvokuvan ottajan luotettavuutta ja sopivuutta koskevan sääntelyn on tarkoitus toimia käytännössä. Ehdotuksessa ei esitetä passi- tai henkilökorttikuvan ottamista esimerkiksi ilmoituksenvaraiseksi tai luvanvaraiseksi. Avoimeksi jää, millaisin tavoin kasvokuvan ottajan luotettavuuden ja sopivuuden edellytykset tutkittaisiin. Ehdotuksessa ei ole ehdotettu myöskään järjestelyä, jonka avulla passi- tai henkilökorttikuvan tarvitsija voisi varmistaa, että valokuvan ottaja olisi ehdotuksessa asetetut luotettavuuden ja sopivuuden edellytykset täyttävä kuvaaja. Jos asiakirja tulisi peruutetuksi sen vuoksi, ettei kasvokuvan ottajaa voitaisi pitää luotettavana ja sopivana, asiakirjan hakijan maksettavaksi jäisi esimerkiksi kuvasta ja hakemuksesta aiheutuneet maksut. Käytännössä ehdotettu sääntely tarkoittaisi siis sitä, että kuluttajan kannettavaksi jäisi riski siitä, että valokuvan ottajan luotettavuuden ja sopivuuden edellytykset eivät täyty. Kuluttajan mahdollisuudet selvittää kuvaajan luotettavuutta ja sopivuutta ovat kuitenkin rajalliset.

Lisäksi ehdotetun passilain 15 §:n mukaan passi voidaan evätä muun muassa henkilöltä, joka ei täytä 6 §:ssä tai muualla kyseisessä laissa tarkoitettuja passin hakemisen edellytyksiä. Ei ole aivan yksiselitteistä, mitä kohdassa mainituilla edellytyksillä tarkoitetaan. Edellytyksiä ei ole myöskään yksilöity säännöskohtaisissa perusteluissa. Avoimeksi vaikuttaisi jäävän, tarkoittavatko edellytykset myös esimerkiksi 6 c §:n mukaista kasvokuvan ottajan luotettavuutta ja sopivuutta. Vastaavaa säännöstä ei vaikuteta ehdotettavan henkilökorttilakiin?

Esitysluonnoksen jaksossa suhteesta perustuslakiin ja säätämisjärjestys on arvioitu lakiehdotuksia Suomen perustuslain 6 §:ssä tarkoitetun yhdenvertaisuuden ja 18 §:ssä tarkoitetun elinkeinovapauden kannalta. Jaksoa tulisi täydentää elinkeinovapauden arvioinnin osalta viittauksilla perustuslakivaliokunnan lausuntoihin.

Lakiehdotusten siirtymäsäännösten sanamuodot tulisi tarkistaa, koska esityksessä ei ehdoteta lakeja kumottavaksi. Lisäksi lakiehdotusten siirtymäsäännösten perustelut ovat suppeat ja niiden täydentämistä tulisi harkita.

Laine-Nordström Paula
Oikeuskanslerinvirasto - Oikeuskansleri Janne Salminen